

Maria Reva va néixer a Ucraïna i va créixer al Canadà. És escriptora de ficció i de llibrets d'òpera. Les seves obres s'han publicat a *The Atlantic*, *McSweeney's*, *The Wall Street Journal*, *Granta* i *The Best American Short Stories*, entre d'altres. Va guanyar un National Magazine Award l'any 2019 i va ser finalista del premi de ficció Writers' Trust of Canada 2020. Ha publicat el recull de contes *Good citizens do not fear* i *L'últim rastre*, que va ser guardonada amb l'Aspen Words i el Gordon Burn, va quedar finalista del Premi Booker 2025 i és la seva primera novel·la traduïda al català.

Míriam Cano (Molins de Rei, 1982) és periodista i escriptora. Ha publicat quatre llibres de poemes —*Buntsandstein* (Viena, 2013), guanyador del Premi Martí Dot 2012; *Ancoratge* (Terrícola, 2016); *Vermell de Rússia* (LaBreu, 2020), i *Eleusis* (LaBreu, 2026)—, el conte «La comuna de París» dins el volum conjunt *Cremen cels* (LaBreu, 2017), amb Martí Sales i Antònia Vicens, la crònica *Metamorfosi* (L'Avenç, 2025) i l'assaig *Es mengen els gats* (Ara Llibres, 2026). Ha traduït, entre d'altres, Emily Dickinson, Albert Camus, Maggie Nelson, Lauren Groff, Leonard Cohen, John Ashbery, Charmian Clift i Sarah Bernstein. Ha col·laborat en diversos mitjans culturals catalans com a articulista i periodista literària i és codirectora de l'Escola Bloom.

The Times – «Divertida i atrevida.»

The Guardian – «Hàbil i formalment innovadora. Ressona amb naturalitat amb idees de gran abast, sostinguda per l'humor i una intel·ligència aguda i empàtica. Es pot, amb la consciència tranquil·la, fer ficció a partir d'aquests esdeveniments tràgics?»

The Washington Post – «Remarcable. Reva posa a prova els límits de la narració amb frescor i humor.»

The New Yorker – «Animada per un humor negre i una fúria continguda, la novel·la vibra amb una fe malmesa però persistent en el poder irracional de l'esperança, ja sigui per la pau, l'amor, les espècies en perill o la reconciliació familiar.»

The New York Times – «Una primera novel·la vertiginosa, sorprenent i ambiciosa.»

The Atlantic – «Una de les principals escriptores postsoviètiques de la seva generació.»

Kirkus Reviews – «La seva capacitat per mantenir viva aquesta trama, plena de suspens i humor, sense perdre mai de vista el que realment està passant a la vida dels ucraïnesos, tant dins com fora del país, és el que justifica les comparacions amb Percival Everett i George Saunders, tot i que és una obra completament singular.»

Publishers Weekly – «Extraordinària. Aquesta novel·la inspirada i de plena actualitat està destinada a causar un gran impacte.»

Maria Reva

L'últim rastre

Traducció de l'anglès de Miriam Cano

ANTÍPODA, 105

EDICIONS DEL PERISCOPI

Títol original: *Endling*
© Maria Reva, 2025

Primera edició: setembre del 2026

© de la traducció: Míriam Cano, 2026
© del disseny de coberta: Tono Cristòfol, 2026
© de la fotografia de l'autora: Anya Chibis
© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi SL, 2026

Publicat per Edicions del Periscopi SL
info@periscopi.cat | Web: www.periscopi.cat
Facebook: www.facebook.com/Periscopi
X: twitter.com/Ed_Periscopi
Instagram: [@edicions_del_periscopi](https://www.instagram.com/edicions_del_periscopi)

Impressió: Romanyà Valls, Capellades

Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel, Andrea Rovira i Marta Rubirola
Maquetació: Octavi Gil Pujol
Correcció: Rudolf Ortega, Òscar Lozano i Núria Saurina Eudaldo
Disseny de la col·lecció i interiors: Tono Cristòfol

Dipòsit legal: B 14528-2026
ISBN: 979-13-87726-59-1

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper òfset cru de noranta grams i ha estat compaginat amb la tipografia Caslon Pro.

Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

Per a la Murka, en Rhizik, la Lucy i en Gus

La gent no viuen la història, fan la seva vida. La
història és una catàstrofe que els passa per sobre.

CHUS PATO

Francament, m'estimo més fracassar estrepitosament
que fer un llibret bufó. M'estimo més que se'm
mengin les flames entre crits. Pots dir que ho he dit jo.

ZSUZSI GARTNER

PRÒLEG

A les ciutats, els edificis encara estaven sencers. N'hi havia de nous o d'acabats de renovar, alguns de més gastats per l'ús però funcionals, amb terres, parets, sostres. Quan una mà obria una aixeta, en sortia aigua. Premies un interruptor i una habitació s'inundava de llum. Els parcs encara estaven sencers, la gespa s'hi estenia d'una sola peça. Els residents hi vivien i els residents hi morien, a parts iguals. Els animals també hi vivien i hi morien a parts iguals, sobretot dins els edificis; no n'hi havia gaires que rondessin pels carrers buscant l'amo. Més enllà de les ciutats, els camps. Grocs i marrons, esquitxats de granges, llescats per rases d'irrigació. Més enllà dels camps, el cel. D'un blau ferm i rotund, com un sostre acabat de pintar. Encara no en queia gran cosa, un ocell, de tant en tant. Una vegada, un resquill de cometa, que va deixar bocabadats els que, aterrits, van veure el feix de llum. Però quan va passar, van aplaudir el miracle.

PRIMERA PART

1

Anastassia, es feia dir la noia. Era dolorosament jove; massa jove, pensava la Ieva, per participar en aquells viatges per trobar parella. La Ieva estava atrapada escoltant algun solter que no callava, i des de l'altra punta del saló de banquets o de la coberta del iot veia que la noia la mirava fixament, amb aquella cara rodona i buida que se li clavava com una antena parabòlica. Aquella cara que en condicions normals era plana, apagada, com si fes temps que hagués deixat de ser-hi del tot, es va estrafer, va intentar picar-li l'ullet, enviar un senyal a la Ieva ara que la seva vigilant havia afluixat una mica l'engrapada. *Ajuda*. Potser traficaven amb ella, ves a saber. Una vegada la noia va seguir la Ieva fins a l'aparcament i es va quedar mirant com entrava a la seva autocaravana. Segurament també ella volia pujar-hi, desaparèixer cap a algun lloc segur abans no l'atrapés aquella «intèrpret» diligent i autoritària, i se l'endugués estirant-la pel colze.

Corria la brama que la noia havia abraçat Déu. I tant que sí, pobreta. Les creients eren les víctimes perfectes, acostumades a abaixar el cap davant d'una amenaça de dalt. En altres temps, la Ieva s'hauria sentit obligada a rescatar-la, però ja n'havia tingut

prou, de cuidar els altres. Totes aquelles inquietuds terrenals que havia tingut: la conservació dels molluscs, les expectatives amoroses, els tancs russos acumulant-se a la frontera mentre ningú no es creia que acabés passant res, excepte la Ieva, que segons la seva família sempre en feia un gra massa i veia llops on no n'hi havia, amb els seus sermons sobre el col·lapse d'un ecosistema o altre, espatllant la festa, espatllant, en nom de quatre tortugues de riu, el llançament de globus de l'agència matrimonial sobre el Dniéper... bla-bla-bla. Tot allò ja no li importava gens. Fins i tot la Ieva n'estava fins al capdamunt, de la Ieva.

Com hi va anar a parar, als viatges per trobar parella? Una rossa d'ulls blaus se li va acostar en una benzinera mentre omplia el dipòsit del laboratori mòbil. Feia l'efecte que la dona havia sortit del no-res. Va ser als afores polsosos d'algun poblet de mala mort, després d'una altra expedició (tot un èxit: havia trobat dos gasteròpodes supervivents). La Ieva mirava els números del comptador del gasoil com pujaven lentament, aquell dipòsit que costava mitja vida carregar, mentre la dona li parlava del temps. Aleshores li va mencionar una «oportunitat» per fer-se fotos professionals de franc.

Quan la Ieva li va preguntar per què coi necessitava fotos professionals, la desconeguda es va quedar parada, com si acabessin de rebutjar-li un bitllet de loteria premiat. Però es va refer de seguida.

—Perdoni, espero que no la molesti que l'hi digui —va apuntar la dona amb una veu baixa i hermètica (que segurament també formava part del guió)—, és que he pensat que potser voldria ser model.

Que potser l'havia enviada la seva família, aquella dona, en un enèsim intent d'aparellar-la? Havien caigut tan baix que planejaven repartir retrats seus a qualsevol pretendent mínimament acceptable?

Quan la mànega es va aturar, la Ieva va arrancar la targeta de crèdit de la ranura (alleujada de veure que s'havia acceptat el pagament) i va començar a fer la revisió rutinària del laboratori mòbil. Algun imbècil havia pintat amb esprai CARAMELS GRATIS al lateral blanc de l'autocaravana. Va renegar entre dents i va continuar amb la inspecció. Estava agenollada al costat de la roda davantera i ja s'havia oblidat de la dona quan una veueta alegre li va preguntar des de dalt:

—Quina autocaravana més maca. Està de vacances?

La Ieva va veure com aquella desconeguda de talons alts escrutava les piles de roba escampades pel seient de la cabina, el sac de dormir rebregat, la fèrula dental groguenca i plena de baves abandonada sobre el quadre de comandament. El rostre de la dona vessava una llàstima gairebé dolorosa davant la vida nòmada de la Ieva.

La dona li va parlar d'una festa que hi havia aquella nit a l'hotel del poble. Potser li venia de gust anar-hi?

La Ieva es va enfilar al seient del conductor, a punt per tancar-li la porta als morros.

—Les dones hi entren de franc. I s'hi rifen mil dòlars. Dòlars americans —va remarcar la desconeguda.

* * *

Aquell dissabte a la nit va ser la primera vegada que la Ieva guanyava alguna cosa. Es va quedar fins al final de la festa, esperant que a les dues de la matinada anunciessin el número premiat, fent-se passar avall les copes del vi rosat que repartien de franc, tota sola en una taula arraconada mentre més roses d'ulls blaus, enfundades en vestits ajustats i talons d'agulla, feien contorsions al seu voltant al ritme d'una música eixordadora. L'hotel: aquella pretensió de segona fila, les moquetes

descolorides estampades amb corones i les sigles VIP. El vi tenia gust de reflux àcid d'aquella època remota en què la Ieva encara estava plena d'esperança i li importava el gust de l'alcohol.

També hi havia alguns homes, estrangers vestits com si acabessin de sortir d'un partit de beisbol, acompanyats d'intèrprets. Alguns intentaven cridar-li coses per damunt dels altaveus crepitants que tenia al costat. Les intèrprets li feien senyals perquè els seguís a algun lloc més tranquil: al fotomaton? A fora? Allà on fos menys al costat d'aquells altaveus eixordadors? Però la Ieva es va quedar quieta, ignorant el que coi fos allò —la post-festa d'uns diplomàtics?, una trobada d'empresa?—, amb els ulls clavats al mòbil per si saltava alguna alarma del laboratori. Fins que, finalment, la sala es va quedar en silenci i una dona de posat maternal, amb un vestit pantaló blau cel, va pujar a un faristol inestable, es va presentar amb un nom que semblava tret d'un altre segle, Efrosínia, i va començar a cantar els números de la rifa.

Abans dels viatges per trobar parella, la Ieva sobrevivia gràcies a subvencions públiques i ajudes d'ONG que els darrers anys s'havien anat evaporant. Qui vol finançar la recerca sobre espècies funcionalment extingides? La gent com la Ieva, que donaven la tabarra sense parar amb la història d'una altra batalla perduda, d'una altra espècie que se n'anava desguàs avall, no eren mai els protagonistes de cimeres ecològiques ni de gales benèfiques. Els mecenes només volien finançar vencedors.

Aquella nit, amb els diners de la rifa a les mans, la Ieva es va sentir guanyadora per primera vegada a la vida. Més endavant sospitaria que havien manegat la rifa perquè les nouvingudes s'enganxessin a aquelles festes estranyes, però en aquell moment guanyar li va semblar meravellós. I mil dòlars americans donaven per a molt: un nou sistema multicapa de filtratge i humidificació, uns llums ultraviolats i d'espectre complet amb regulació automàtica, una cambra de desinfecció de terra (de

segona mà, però que encara estava prou bé), terraris de molsa viva molt més realistes.

Al cap de poc, la Ieva va començar a tenir cites amb estrangers. La feina —encara que mai no ho hauria admès davant les intèrprets rondinaires— era fàcil. Va entendre de seguida que l'agència matrimonial no esperava de debò que es casés amb cap dels homes que feia venir d'Occident. Sí, hi havia algunes dones que realment eren allà per trobar l'amor; les «agulles», en deien extraoficialment. Però després hi havia tota la resta: el pallar daurat i lluent, aquell simple decorat humà que omplia les festes, presentar-se a una o dues cites i mantenir alta la proporció de núvies respecte de la de solters. A la Ieva no li importava fer d'esquer brillant de l'agència, ni que la foto estigués escampada per tota la web. Ja podien venir, aquells homes, a buscar les seves agulles dins del pallar. La caça devia formar part de l'emoció, pensava ella, això era el que feia que alguns hi tornessin viatge rere viatge. Mentrestant, dones com la Ieva —batejades com les «núvies»— també podien tornar-hi una vegada i una altra i, sense saltar-se cap norma, guanyar prou diners. De fet, l'agència esperonava aquella pràctica: qualsevol regal que els solters compraven a través de l'agència —abonaments de gimnàs, cursos de cuina, braçalets personalitzables— podia bescanviar-se per diners en efectiu a les oficines. I, sobretot, els honoraris per hora de les intèrprets s'havien de repartir amb les núvies després de cada cita (això sí, sempre amb un gran sospir condescendent de les intèrprets, com si estiguessin fent caritat, com si tota la feina la fessin elles). Encara que les núvies parlessin anglès, com la Ieva i moltes altres, els solters no podien conversar amb elles sense aquelles intermediàries pel mig. Les aplicacions de traducció també estaven prohibides. Què hi havia de menys romàntic que una dama i un cavaller en una cita, tots dos enganxats als mòbils? Les aplicacions de traducció despullaven l'amor transnacional de tot misteri, lamentaven

l'Efrosínia i les seves ajudantes. La Ieva havia sentit històries de núvies que anaven més lluny que limitar-se a rebre i bescanviar regals, dones que estafaven els homes amb comissions pactades amb restaurants caríssims, o inventant-se tractaments mèdics inexistents que necessitaven finançar. Però a la Ieva li semblava que l'esforç o el risc no pagaven la pena. A ella ja li anava prou bé només acudint a les cites, una rere l'altra, acumulant hores com en qualsevol altra feina.

Ben aviat havia renovat completament el laboratori. Un nou bany de descontaminació per als aliments que entraven a l'autocaravana, un generador de reserva, una placa solar per als mesos d'estiu, un programari millorat que li enviava una notificació al mòbil cada vegada que la humitat, la temperatura o la llum pujaven o baixaven dels nivells tolerables. Recorria el país buscant supervivents, sabent que, quan es quedés curta de diners, podia passar per qualsevol de les ciutats dels viatges per trobar parella i omplir la caixa. S'havia acabat la burocràcia que li devorava el temps de treball de camp, s'havia acabat esperar subvencions miserables mentre les espècies se li escolaven com sorra entre els dits.

(Hauria d'haver anat més amb compte, ja ho sabia. S'hauria hagut d'esperar a aplegar prou diners per muntar un laboratori de cria en captivitat amb personal fix, un refugi estable per a poblacions de gasteròpodes mentre ella organitzava les evacuacions. Hauria d'haver suportat la lentitud burocràtica: sol·licitar ajuts, col·laborar amb laboratoris universitaris, jugar a la política acadèmica i caminar de puntetes al voltant dels egos dels investigadors veterans, molts dels quals encara seguien una antiquada taxonomia soviètica que ni tan sols reconeixia algunes de les espècies més amenaçades com a espècies diferenciades. Tant de bo hagués tingut temps. Però va haver d'anar per lliure i arrossegant el laboratori amb ella.) El repte més gran de la Ieva durant les cites amb els solters era el mòbil.

Els avisos constants i les alarmes tornaven boges les intèrprets i despertaven mirades de desaprovació durant les activitats de grup, però la Ieva es repetia que aquelles interrupcions la feien semblar desitjable als ulls dels homes. Com si tingués una vida social desbordant, amistats infinites reclamant-la a tot arreu, pretendents insistents. Ella i tot, s'ho volia creure. Quan havia de sortir corrents a mitja cita per ajustar la humitat del laboratori o obrir una nova entrada d'aire, sempre improvisava alguna excusa. Una trucada d'una feina normal, que podia rebre algú normal. Un cosí que necessitava consells amorosos. Un nadó: el seu propi nadó! (Aquesta última era l'opció nuclear: una manera d'acabar no només aquella cita, sinó qualsevol possibilitat de trobades futures.) Els solters no haurien sospitat mai per què els abandonava realment: les necessitats infinites de dos-cents setanta-sis cargols.